

ביין, סבר לה רבי אלעזר בן עזריה כרבי יהודה בן בתירא, שאכן רצוי הדבר שיהיה מחזיר היין יקר, ולא יקנו ממנו הרבה [וכדלעיל, בסוף הדף הקודם], מפני שממעט את התיפלה, ולכן התיר רבי אלעזר בן עזריה להשתכר ממכירת היין.

בשמן, הוא התיר להשתכר, כי **באתרא דרבי אלעזר בן עזריה, שכיח משחא**. היה מצוי במקום מגוריו שמן בשפע, ולכן אין לחשוש לייקור השמן.

תנו רבנן: אין משתכרין פעמיים בביצים. ולהלן תבאר הגמרא את משמעות "פעמיים".

אך פעם אחת כן משתכרים, כיון שאין ביצים בכלל חיי נפש כמו קמח יין ושמן.

ומבאר הגמרא: **אמר רמי בר מרי: פליגי בה, בביאור ה"פעמיים", רב ושמואל**.

חד אמר, האיסור להשתכר בביצים "פעמיים", משמעותו היא שלא ירויח המוכר על **חד, תרי**. שלא יקח במחירן פי שנים מהמחיר שקנה אותן. (17)

חד אמר, שלא ימכרו הביצים פעמיים, והיינו, שלא ישתכרו בהם שני מוכרים בזה אחר זה, שלא ימכור **תגר לתגרא**, ובכך

רבי יהודה בן בתירא מתיר להוציא **ביין, מפני שהעדר היין, ממעט את התיפלה**. את ההשתטות, שהרי משנכנס יין יצא סוד⁽¹⁵⁾, ומוטב שיהיה פחות יין בארץ ישראל.

וכשם שאין מוציאין מארץ לחוצה לארץ, כך אין מוציאין מארץ ישראל לסוריא, כיון שאין בה את קדושת ארץ ישראל, על אף שכבשה דוד המלך, כי כיבוש יחיד אינו כיבוש המקדש את הארץ.

ורבי מתיר להוציא מהארץ לסוריא מהיפרכיא מהאזור האחרון של ארץ ישראל הקרוב לסוריא, **להיפרכיא** הראשונה שבסוריא, הקרובה ביותר לארץ ישראל, בגלל סמיכותם.

תנו רבנן: אין משתכרים בארץ ישראל, אין עושים מסחר כדי להרויח, בדברים שיש בהם חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות. אלא, בעלי החטים או בעלי היין והשמן בעצמם ימכרום לקונים, ללא הוצאות תווך של החנוני, וזאת, כדי שלא יתייקרו המוצרים הללו בארץ ישראל. (16)

וממשיכה הברייתא ואומרת:

אמרו עליו על רבי אלעזר בו עזריה, שהיה משתכר, עושה מסחר ומרויח, **ביין ושמן**.

ומבאר הגמרא כיצד עשה כך:

לפת. רשב"ם

17. והקשו התוספות, הרי גם בכל הדברים אמרו שלא ישתכר ביותר משתות. ותיירץ ריב"ם שכאן מדובר באופן שהיתה לו טירחה, שאז בשאר דברים מותר יותר.

15. רשב"ם. וכתב הרש"ש שהטעם "יצא יין נכנס סוד" הוא רק דבר קטן לעומת מה שכתב שלמה במשלי כג, ומה שאמרה הגמרא במסכת סנהדרין דף ע.

16. אבל מותר לאופה לקנות חטים ולעשות מהם פת, כיון שיש לו טירחה בעשיית החטים

יתייקרו הביצים הרבה. (18)

מהמחיר הרגיל. (20)

תנו רבנן: מתריעין בתפילה (19) על פרקמטיא של בגדים מעולים, שהוזלה. ומתפללים עליה שתתייקר כדי שלא יופסדו הסוחרים בה, ואפילו בשבת מתריעים על ההפסד הזה. ואין לחשוש להפסד העניים באם תתייקר הפרקמטיא הזאת, לפי שאין דרכם של עניים לקנותה.

אמר רבי יוחנן: על איזו פרקמטיא מתריעין, כגון כלי פשתן בכבל, ויין ושמן בארץ ישראל.

והוסיף על כך **ואמר רב יוסף:** והוא דול וקם עשרה בשיתא. שהוזל מחיר הבגדים מאד, עד שהוזל ועמד מחירים של עשרה בגדים, במחיר שהיה אפשר לקנות בו ששה בגדים לפני שהוזל המחיר, דהיינו, כמעט מחצית המחיר.

תנו רבנן: אין יוצאין מארץ ישראל לחוצה לארץ, גם אם יוקר המחיה בארץ ישראל גואה, לפי שביציאה לחוץ לארץ מפקיע האדם את עצמו מקיום המצוות התלויות בארץ, אלא אם כן עמדו סאתים חטים במחיר סלע, שהוא יוקר גבוה מאד, פי שנים

אמר רבי שמעון: אימתי מותר לצאת לחוץ לארץ, בזמן שאינו מוצא חטים בשוק ליקח. אבל בזמן שמוצא ליקח, אז אפילו עמדה סאה בסלע, שהוא יוקר יותר גבוה מסאתיים בסלע, בכל זאת, לא יצא לחוץ לארץ.

וכן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר: אלימלך, בעלה של נעמי, וכן מחלוך וכליון, בניו, גדולי הדור היו, ופרנסי הדור היו. ומפני מה נענשו, שמתו כולם בארץ מואב, ולא היו למחלוך וכליון בנים? מפני שיצאו מארץ ישראל לחוצה לארץ. וזאת, על אף שיצאו מחמת הרעב.

שנאמר (21) [במגילת רות, א] בתיאור חזרתה של נעמי משדה מואב לבית לחם: "ותהם כל העיר עליהן, ותאמרנה: הזאת נעמי?"

ומבאר הגמרא: מאי "הזאת נעמי?"

אמר רבי יצחק: אמרו "חזיתם נעמי, שיצאת מארץ לחוצה לארץ, מה עלתה לה?" שאין בידה כלום. (22)

המשך לדברי הגמרא מקודם. ולפי זה לא גורסים "שנאמר", או שהוא המשך, לפי שגם נעמי היתה אשמה בכך ששיתפה עמם פעולה בצרות עין. ועיין ברש"ש שתיקן את הגירסא בגמרא, ולפיה הביאה הגמרא את הפסוק "ותהום עליהן כל העיר", ללמדך שכל בני העיר שלא יצאו לחוץ לארץ נשאר קימים, ורק היוצאים הם שאבדו.

22. רבינו גרשום

18. אבל בשאר הדברים אין לחשוש, כי גם אם יתייקר המחיר אצל זה, ימצאו אחרים שימכרו במחיר מוזל. רשב"ם

19. כדרך שמתפללים ומתריעים על עצירת גשמים. רבינו גרשום.

20. רש"ש, המציין את הגמרא בדף ט א.

21. המהרש"א דן אם זהו קטע חדש, ואינו

שחיתנם.

שנאמר בספר שופטים [פרק יב] לגבי אבצן, שהוא בעז:

“ויהי לו שלשים בנים. ושלשים בנות שלו, שילח החוצה מביתו, דהיינו שהשיאם לאנשים. ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ, שלקחן כנשים לבניו. וישפוט את ישראל שבע שנים”.

ובכל אחת ואחת מהחתונות של שלשים בניו ושלשים בנותיו עשה שני משתאות. משתה אחד, של אירוסין, הוא עשה בבית אביו של החתן, ומשתה אחד, של נישואין, בבית המיו של החתן. וכיון שעשה שני משתאות בכל חתונה, הרי בסך הכל, בששים החתונות, עשה אבצן, שהוא בעז, מאה ועשרים משתאות.

ואילו לא היה אומר רבה בר הונא שאבצן זה בעז, היינו מניחים שהם שני אנשים שונים, ולא היינו למדים מכאן שיש לו לאדם לישא אשה אחר מותו, ולהוליד ממנה בנים, אפילו אם יש לו בנים מאשתו הראשונה.

ובבבולין, בכל מאה ועשרים המשתאות, לא זימן אליהן את מנוח [לפני הולדו של בנו שמשון], כי אמר בעז על מנוח, כיון שאשתו של מנוח היא עקרה, ואין לו בנים, הרי הוא משול לבודנא פרידה עקרה, ולכן, במאי פרעא?! הרי אין לו בנים למנוח לחתנם ולהזמין אותו לסעודת נישואיהם, ולא אוכל לפרוע לו כגמולו על שבא לחתונת בני. (24)

ואמר רבי יצחק: אותו היום שבאת רות המואביה לארץ ישראל, מתה אשתו של בעז, והוא נעשה אלמן, כדי שישא את רות. ובא הכתוב ללמדך שהקב"ה מקדים רפואה למכה, וכי יש לו לאדם לבטוח בה, (23) שכל מה שמתרחש, אפילו דבר שנראה לו כרעה, הרי הוא לטובה.

והיינו דאמרי אינשי: עד דלא שכיב שכבא, קיימא מנו בייתא. קודם שמסתלק המת מן העולם, כבר עומד ומזומן מי שממונה על ביתו, ועומד במקומו. וגם כאן, היתה רות עומדת ומזומנת לבעז, עוד לפני שמתה אשתו.

אמר רבה בר רב הונא, אמר רב: אבצן, אחד מן השופטים המתוארים בספר שופטים, שקם לשפוט את ישראל אחרי מות יפתח הגלעדי, והיה גר בבית לחם, זה בעז!

ודנה הגמרא: מאי קא משמע לן? איזה לימוד לדבר מצוה יש לנו מהדיעה שאבצן זה בעז, כי אם אין לנו כל לימוד מכך, מה התועלת לומר זאת?

ומבאר הגמרא: קא משמע לן כאירך, דבר אחר, דאמר רבה בר רב הונא, וממנו יש ללמוד הנהגה נכונה, שגם אם נשא אדם אשה בבחירתו, ויש לו בנים רבים ממנה, ישא עוד פעם אשה, אפילו בזקנותו [אם מתה אשתו הראשונה], שמא לא יתקיימו בניו מאשתו הראשונה.

דאמר רבה בר רב הונא אמר רב: מאה ועשרים משתאות עשה בעז לבניו בשעה

שנפטר, ה. נתנשא לברו]

א. אמר רב חנן בר רבא, אמר רב: אלימלך, ושלמון, אבי בועז, ופלוגי אלמוני [הגואל, אחי אלימלך, שהיה קרוב לאלימלך יותר מבעז, שהיה רק בן אחיו, אך סירב לקחת את רות המואביה לאשה, ולגאול את נחלתו של אלימלך]⁽²⁶⁾, ואבי נעמי, כולן היו אחים, ובני נחשון בן עמינדב, הן.

ודנה הגמרא: מאי קא משמע לן? איזה לימוד של דבר מצוה יש לנו מידיעת דבר זה?

ללמדנו: שאפילו מי שיש לו זכות אבות, כמו זכות אבות של נחשון [בן עמינדב]⁽²⁷⁾, שהיה נשיא וחסיד, אינה עומדת לו הזכות הזאת בשעה שיוצא מארץ לחוצה לארץ.

וכיון שהביאה הגמרא אימרה של רב חנן בר רבא בשם רב, היא מביאה עתה אימרה אחרת שלו, המבארת מהו שמה של אמו של אברהם אבינו, כיון שבתורה התבארו רק שמות האמהות של יצחק ויעקב.

והוסיף רבה בר רב הונא, ואמר: וכולן, כל ששים בניו ובנותיו של בעז מאשתו הראשונה, מתו בחייו של בועז, לאחר שמתה אשתו ונשא את רות.

והיינו דאמרי אינשי: בחיידך, מה הועלת בחיידך דילדת, בכך שהולדת שתין שתין, ששים ששים בנים! ? כיון שלבסוף מתו, למה לידך? מה הרווחת בלידתם!

אלא איכפל, חזור ונשא אשה אחרת, ואוליד חד, ותוליד ממנה בן אחד,⁽²⁵⁾ דמשיתין זריז, שיהיה מוצלח יותר מששים בניך מאשתך הראשונה, שמתו!

ומשל הוא לבועז [אבצן], שהוליד בן אחד, עובד, מרות, אשתו השניה, ומתו ששים בניו ובנותיו מאשתו הראשונה. ומעובד, הבן האחד, יצא ישי, וממנו דוד, מלך ישראל, שהיה טוב מששים הבנים שהיו לו קודם.

[ואלו הם הסימנים לחמש אמרות שאמר רב חנן בר רבא בשם רב, כדלהלן:

א. אלימלך, ב. אברהם, ג. עשר שנים, ד.

25. כאן לא נאמר "ואוליד חד בחיידך", ואפשר שהוא רמז למה שכתוב במדרש, שלא נולד עובד בחיי בועז, כי מיד שנתעברה רות מבעוז, מיד הוא מת. מהרש"א

26. ונקרא פלוני אלמוני, שהוא כינוי ל"מכוסה וטמיר", אך לא שמו האמיתי, על שם שסירב לגאול את נחלת אלימלך. פירוש רש"י על מגילת רות, פרק ד פסוק א.

27. רשב"ם. והוסיף המהרש"א, שכונת הגמרא לומר, שלמחלוך ולכליון היתה זכות אבות משני הצדדים, בין מצד אמם נעמי, ובין מצד אביהם,

וגם הנאתם מסעודת חתן לא היתה אלא רק בדרך שושבינות, שהיה מביא מתנה לחברו ליום שמחתו, וזה היה מחייב את חברו לגמול לו ביום שמחתו, כך שכל אחד היה מתחייב לחברו להביא מתנה לשמחתו. והתחייבות זאת היא הדדית, ואף אפשר לגבותה בבית דין. וכיון שלמנוח לא היו ילדים, הרי אם היה בועז מזמינו לסעודה, והיה מנוח מביא לו מתנה, לא היתה לבועז אפשרות לפרוע לו, והיה בועז נהנה מממונו של מנוח בחינם, ללא התחייבות וללא אפשרות להשיב לו, ודבר שכזה אינו מדרכם של צדיקים.

ב. ואמר רב הנן בר רבא, אמר רב: השם של אמייה אמו דאברהם, הוא: אמתלאי בת כרנבו.

וגם שמה של אמייה דהמן הוא: אמתלאי, אלא שהיא היתה בת עורבתי.

ופימניך, להבדיל בין אמתלאי בת כרנבו, שהיא אם אברהם, ובין אמתלאי בת עורבתי שהיא אמו של המן, טמא — טמא. טהור — טהור. תחילת השם "כרנבו" היא "כר", המרמזת לכבש, שהוא צאן טהור, (28) ובכך היא מרמזת לאמתלאי בת כרנבו אם אברהם, שאברהם הוא טהור. ואילו השם "עורבתי" דומה לעורב, שהוא עוף טמא, והוא מרמז לאם המן, אמתלאי בת עורבתי, לפי שגם המן הוא טמא.

אמייה דדוד, נצבת בת עדאל הוא שמה. (29) אימייה דשמשון נקראה בשם "צלפוניית".

ואחתיה, אחותו של שמשון, נקראה בשם "נשייך".

למאי נפקא מינה בדיעת שמה של אם שמשון?

לתשובת המינים, כדי שנוכל לענות להם על שאלותיהם, שיודעים אנו את שמה ממה שמסרו לנו הנביאים בעל פה. (30)

ג. ועוד אמר רב הנן בר רבא, אמר רב: עשר שנים נחבש אברהם אבינו בבית האסורים. שלש שנים הוא נחבש בכותא, ושבע בקרדו, שחבשו נמרוד או אביו על מלחמתו בעבודה זרה.

ורב דימי מנהרדעא מתני איפכא: שבע שנים נחבש אברהם בכותא ושלש שנים הוא נחבש בקרדו.

אמר רב חסדא: המקום הנקרא "עיברא זעירא [מעבר קטן] דכותא", זהו אור כשדים, ששם הושלך אברהם אבינו לכבשן האש, וניצל, ולכן העובר במקום זה, עליו לברך "ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה".

ד. ואמר רב הנן בר רבא, אמר רב: אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם, מדר כל גדולי האומות בשורה, ואמרו: אוי לו לעולם שאבד מנהיגו! ואוי לה לספינה, שאבד קרבניו, המוליך את הספינה. (31)

א-ב

זוכרת רבות כאם שמשון, ואיך יתכן שאין לנו מסורת מה שמה, ולכן הוצרכה הגמרא לומר מה שמה. אך את שמה של אחות שמשון נקטה הגמרא אגב שמה של אמו. רשב"ם. ומוסיף המהרש"א שאחות שמשון לא רק שלא נזכרה בכתוב, אלא לפי פשוטו של מקרא לא נולד למנוח אלא רק שמשון, שהרי אשת מנוח היתה עקרה, ושמשון נולד מברכה מיוחדת, כדי להושיע את ישראל.

31. שתי האמרות, על העולם שאבד מנהיגו, ועל הספינה שאבד קרבניו, מתבארים, בדרך

אלימלך, שהרי אביה של נעמי ואלימלך היו אחים, ושניהם היו בני נחשון בן עמינדב.

28. "חלב כרים", בשירת האזינו.

29. לפי שכל השמות של אמהות המלכים מפורשים בדברי הכתוב, הוצרכה הגמרא לפרש גם את שמה של אם דוד. רשב"ם

30. הוצרכנו לפרש את שמה של אם שמשון, כיון שהמינים מטרידים אותנו בשאלות כיצד אין אנו יודעים את שמה, כיון שכדברי הכתוב היא